

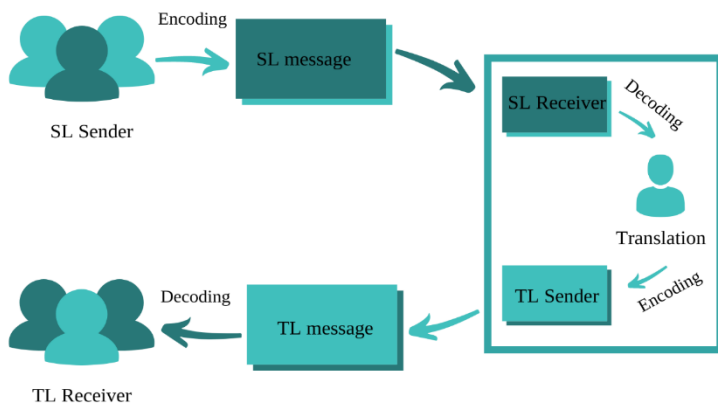

Image 1. Mediated communication in translation

Source: modified from [1, p. 21]

References:

1. Ramos F., Biel L. (ed.), Enberg J. (ed.), Ruano M. (ed.), Sosoni V. (ed.): Research Methods in Legal Translation and Interpreting, Crossing Methodological Boundaries, Chapter 2 Implications of text categorisation for corpus-based legal translation research. Routledge Taylor & Francis Group, London and New York, 2019. 267 p.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-8>

Гарбар А. І.

*старший викладач кафедри сучасних мов,
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова*

ЯВИЩЕ МІЖМОВНОЇ ОМОНІМІЇ

Тривалий та активний взаємовплив мов або випадковий збіг форми лексем спричиняє появу міжмовних омонімів, які потребують різнопланового вивчення, враховуючи семасіологічний, ономасіологічний аспекти зіставлення, системно-структурну

характеристику та правильне визначення місця слова в лексико-семантичній системі конкретної мови.

У слов'янських мовах теорію міжмовної омонімії, принципи класифікації форми і змісту, причини і джерела виникнення досліджували К. Готліб, В. Муравйов, Р. Будагов. Їх дослідження все ж не визначили зміст термінологічних понять і критерії розмежування суміжних категорій.

У сучасному мовознавстві погляди науковців мають розбіжності щодо теоретичного вивчення міжмовної омонімії. Одні з них визнають, а інші заперечують цю лексичну категорію. У поняття міжмовної омонімії вони вкладають різний вміст. У східно-слов'янському мовознавстві поширена традиція визнання міжмовними омонімами тих одиниць, що збігаються повністю або є подібними за формою вираження, хоча мають різні сигніфікати. А. Є. Супрун, І. С. Ровдо, Н. В. Заславська розглядають їх на перетині синхронного та діахронічного зрізів.

В українському мовознавстві термін *міжмовна омонімія* відстоює М. П. Кочерган. Обґрунтовуючи назву «Словника російсько-українських міжмовних омонімів», дослідник стверджує, що «у мові білінгва або полілінгва різномовні слова, які збігаються за формою, але відрізняються за змістом, здобувають однаковий статус, як і внутрішньомовні омоніми» [2, с. 93].

Заслугують на увагу дослідження міжмовної лексичної омонімії різних лексико-граматичних розрядів у споріднених мовах з погляду їх походження та функціонування: українсько-чеської (О. Паламарчук, Л. Кіцила), українсько-польської (М. Беднаж, І. Кононенко, О. Співак), російсько-української (Н. Заславська, В. Манакін, О. Федорчук), польсько-сербської (Д. Шипка), польсько-болгарської (М. Карпачева, Х. Симеонова, Е. Токаж) та ін.

Мовознавцями досліджувалися і споріднені, і неспоріднені мови. Провокаційна близькість слів – однаковість (приблизна однаковість) – створює проблему в комунікації. Наведемо приклади:

На межі української та інших слов'янських мов

Українська (східнослов'янська) – польська (західнослов'янська)

Диван (укр., рід меблів) – **dywan** (польс., в перекладі «килим»);

склеп (укр., «гробниця») – **sklep** (польс., в перекладі «крамниця»);

академік (укр., член академії наук) – **akademik** (польс., студентський гуртожиток).

Українська (східно-слов'янська) – російська (східно-слов'янська)

Наглий (укр., раптовий) – **наглый** (рос., в перекладі «нахабний»);

неділя (укр., останній день тижня) – **неделя** (рос., в перекладі «тиждень»);

чоловік (укр., людина чоловічої статі, що перебуває у шлюбі) – **человек** (рос., в перекладі «людина»).

На межі української та германських мов

Українська – англійська

Клей (укр., липка речовина, призначена для з'єднання чогось) – **clay** (англ., в перекладі «глина; грязь; тіло»);

кат (укр., людина, яка втілює в житті смертні вироки) – **cut** (англ., в перекладі «різати»), читається «кат»;

лист (укр., орган повітряного живлення і газообміну в рослин; писаний текст, призначений для спілкування на відстані) – **list** (англійською означає «список»).

Українська – німецька

Депутат (укр., виборчий представник; довірена особа, яку направили для виконання якогось доручення) – **das deputat** (нім., розмір заробітної плати; навчальне навантаження, ставка викладача).

На межі української та романських мов

Українська – французька

Пароль (укр., слово-код) – **parole** (фр., в перекладі «слово, обіцянка»).

Українська – іспанська

Баба (укр., батькова чи материна мати) – **baba** (ісп., в перекладі «слиз (молосків)», «слина»);

кара (укр., суворе покарання, відплата) – **cara** (ісп., обличчя).

Італійська – українська

П'яно (укр., за звучанням нагадує людину, яка перебуває у стані сп'яніння – п'яний, тобто нетверезий) – **piano** (італ., в перекладі «тихо, повільно, рівно»).

На межі української та східної (японської) мови

Кава (укр., напій з кавових зерен) – **kawa** (яп., в перекладі «ріка»);

пан (укр., поміщик у старій Польщі, Литві, дореволюційній Україні і Білорусії) – **pan** (яп., в перекладі «хліб»).

У неспоріднених мовах явище міжмовної омонімії є малодослідженим. Як приклад можна взяти теоретичні напрацювання щодо українсько-турецьких міжмовних омонімів. Вони можуть повністю збігатися за формою вираження (напр. укр. **бал** – великий вечір з танцями – тур. **bal** вживається у значенні українського слова *мед*; укр. **кум** – 1. Хрещений батько стосовно до батьків хрещеника. 2. Приятель у звертанні. – тур. **kum** – *пісок*); у них може бути різний наголос (укр. **ба́ба** – 1. Мати батька або матері. 2. Стара за віком жінка; тур. **babá**

– *батько стосовно своїх дітей*; укр. **бала́да** – *віршований твір* – тур. **baladâ** виступає в значенні *курча*) і т.д.

Цілком природно, що у близькоспоріднених мовах міжмовних омонімів більше, ніж у віддалених спорідненістю. Різні значення спільних за походженням слів призводять до появи рядів міжмовних омонімів (наприклад, пор. укр. **булка** – *хліб*, болг. **булка** – *наречена*) [1, с. 18] або укр. **зłodий** – *крадій*, польськ. **złodziej** – *зłodий*, рос. **Злодей** – *той, хто чинить злочин*.

Якщо говорити за семантику деяких багатозначних російських та українських міжмовних відповідників, то вона збігається лише частково (наприклад, укр. **молодий**, **молода** вживаються не тільки у значенні рос. «*молодой, юный*», але й у значенні «*жених, невеста*».

Дослідник М. Фалькович стверджує, що «розрізнення в семантиці формально близьких міжмовних споріднених еквівалентів (чи близькоспоріднених) мов – це прояв асиметричних відношень в їхній лексико-семантичній системі» [4, с. 83].

Відомий український стиліст і перекладач М. Т. Рильський вважав явище українсько-російської міжмовної омонімії одним з найскладніших у теорії і практиці перекладу. На його думку, хибним є твердження щодо легкого перекладу споріднених мов. Переклад на українську мову з російської чи білоруської має специфічні труднощі та містить багато небезпек, однією з яких є існування у споріднених мовах слів, які однаково чи майже однаково звучать, хоча мають різні значення. З таких прикладів можна скласти цілий словник [3, с. 114–115].

Під час перекладу споріднених мов досить часто у мовленні можна виявити помилки, які на думку мовознавця Л. В. Щерби, є дорожчим матеріалом для справжнього лінгвіста-теоретика, так як «негативний мовний матеріал», уміло підібраний, міг би стати дуже корисним у нормативному словнику і у двомовних словниках міжмовних омонімів, створення яких є нагальною потребою сучасної славістики [5, с. 83].

Отже, мовцю варто знати предмет перекладу, досконало володіти мовою оригіналу та його лексико-граматичними особливостями (у разі потреби звертатися до перекладного словника), розбудити «семантичну пильність», виробити навички критичного ставлення до «мовних подібностей», працювати над найуживанішими помилками. Все це сприятиме набуттю навичок правильного українського слововживання.

Список використаних джерел:

1. Зинкевич А. В. Учебный болгарско-русский словарь ложных лексических параллелей. Минск: БГУ, 2001. 41 с.

2. Кочерган М. П. Словарь русско-украинских межъязыковых омонимов. Київ: ВЦ «Академія» 1997, 400 с.

3. Рильський М. Т. Ще про переклади // В кн.: Письменники про свою роботу. Київ: Рад. письменник, 1956, С. 114–115.

4. Фалькович М. М. К вопросу об омонимии и полисемии. *Вопросы языкознания*. 1960. № 5. С. 85–88.

5. Щерба Л. В. Избранные работы по языкознанию и фонетике. Ленинград: Изд-во Ленингр. ун-та, 1958, С. 75–76.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-9>

Герман Л. В.

*кандидат філологічних наук, доцент,
професор кафедри мовних дисциплін,
Державний біотехнологічний університет*

Шастало В. О.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри англійської філології
та методики викладання іноземної мови,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна*

ГІБРИДНІ УРБАНОНІМИ: СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИЙ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТИ

За об'єкт нашого дослідження обрані два класи урбанонімів, які включають: дримоніми, назви територіальних об'єктів: парків, скверів та заповідників та назви масштабних об'єктів, до яких входять ергоніми, представлені найменуваннями готелів, кафе, ресторанів загальним обсягом 600 номінацій, відібраних з офіційних новозеландських електронних джерел [3; 4; 5]. Поміж цих урбанонімів були вилучені гібридні утворення, що складали дримоніми –20%, ергоніми-11,5%. Ці назви функціонують у новозеландському комунікативному просторі, а саме місті Окленд. Предмет дослідження є структурні і семантичні особливості гібридних англо-маорійських та маорійсько-англійських номінацій та особливості їх функціонування у сучасному новозеландському публіцистичному дискурсі [5].

Але перш ніж перейти до реалізації поставленої мети, зупинимося на з'ясуванні значення самого терміна, що позначає гібридне утворення,